

УДК 372.8=161.2+378.147

Тетяна Хома,

ORCID iD 0000-0002-9458-4056

кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії,
викладач циклової комісії загальноосвітніх дисциплін,
Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж,
вул. Ярослава Мудрого, 40, м. Мукачево 89600, Україна

tetanahoma@gmail.com**Марина Малеш**

ORCID iD 0000-0002-8521-7879

викладач-методист, викладач вищої категорії,
викладач циклової комісії фахових дисциплін,
Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж,
вул. Ярослава Мудрого, 40, м. Мукачево 89600, Закарпаття, Україна

mktek2016@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КОЛЕДЖУ

У статті аналізується зміст понять «компетентність», «інформаційна компетентність», «комунікативна компетентність», виокремлено трактування поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність». Закцентовано увагу на проблемі формування у студентів інформаційно-комунікативної компетентності як складової ключових компетентностей особистості. Проаналізовано дослідження науковців із проблеми. Охарактеризовано роботу студентів у соціальних мережах, виявлено низку помилок у процесі їх Інтернет-спілкування. Запропоновано систему завдань, що сприятимуть формуванню інформаційно-комунікативної компетентності.

Ключові слова: компетентність; інформаційно-комунікативна компетентність; комунікативні завдання; культура спілкування.

© Тетяна Хома, Марина Малеш, 2018

Вступ. Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в системі загальної

та вищої освіти, спрямовані на її реформування, приведення до рівня світових освітніх стандартів.

Відомо, що будь-які зміни зумовлюють пошук більш ефективної освітньої політики, орієнтованої не стільки на передання знань, скільки на оволодіння вміннями, навичками, які дозволяють легко адаптуватися до нових соціально-професійних технологій, взаємодіяти з різними інформаційно-комунікаційними системами, реалізувати в трудовій діяльності потреби самовираження, самовдосконалення, творчості й визнання.

Законом України «Про вищу освіту» (2014) визначено основні завдання закладу вищої освіти, серед яких: провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями; формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян (Розділ 6, стаття 26, 2014).

Основна відповідальність за підготовку компетентного конкурентоспроможного фахівця покладається на заклади вищої освіти, які у процесі підготовки спеціалістів повинні формувати ключові компетентності, необхідні кожній сучасній особистості для успішної життєдіяльності. Особливої уваги потребує підготовка таких фахівців, які володіли б на належному рівні навичками комунікації, високою культурою спілкування, зокрема у галузі управління та адміністрування, сфери обслуговування.

Вимоги до формування особистості з високим рівнем інформаційно-комунікаційної культури відображено в нормативно-правових документах, серед яких: Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи. Питанням, пов'язаним із виокремленням та трактуванням поняття інформаційно-

комунікаційної компетентності, присвячено дослідження Н. Морзе, О. Овчарук, Т. Папернової, С. Спіріна, Т.Тихонової.

Проблема формування культури усного і писемного мовлення (комунікативна компетентність) досліджувалася А.Богущ, Н.Бабич, Т.Донченко, Л. Мамчур, М.Пентиліук та інші.

Незважаючи на різнопланові наукові розвідки, недостатньо вивчена проблема формування у студентів інформаційно-комунікативної компетентності як складової ключових компетентностей особистості, готової до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Мета статті – з'ясувати шляхи формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів в умовах коледжу економічного спрямування. Методами наукового дослідження стали: контекст-аналіз, опитування студентів, педагогічне спостереження.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи ставлять акценти на формуванні життєво важливих компетентностей, що дають людині можливість орієнтуватися та соціалізуватися в сучасному суспільстві. У Законі України «Про освіту» (2017) сформульовано поняття «компетентність». «Динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (Розділ 1, стаття 1, 2017). Йдеться про важливі складові: знання, уміння й навички, досвід, цінності, і, як результат, соціалізація.

Ураховуючи дослідження науковців (А.Бойко, Л.Мамчур, О.Павленко), аналізуючи законодавчу базу, ми схилиємося до думки, що поняття «компетентність» необхідно розглядати як нову одиницю виміру освіченості особистості, в якій увага акцентується не тільки на сумі набутих знань, а й здатності діяти в різноманітних ситуаціях. У свою чергу, комунікативна компетентність – це не тільки сукупність набутих мовних, мовленнєвих знань, а й професійних умінь і навичок, здатність комунікувати в соціумі. За словами Л.Мамчур (2012),

комунікативна компетентність – найвищий щабель у досягненні культурної комунікабельності особистості, а знання мови і структури мовленнєвої комунікації обов'язкове в розвитку власної мовної інтелектуальності (с.14).

Слід констатувати той факт, що сьогодні практично всі сфери людської діяльності не обходяться без використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій. Н. Баловсяк (2006) розглядає інформаційну компетентність як інтегровану освіту особистості, яка відображає її здатність до визначення інформаційної потреби; пошуку, опрацювання, зберігання та передавання даних в усіх їх формах та поданнях (друкованій або електронній формах); уміння працювати з комп'ютерною технікою та ІКТ, застосовувати їх у професійній діяльності та повсякденному житті.

Інформаційна компетентність є частиною професійної компетентності випускника, необхідною ланкою його освітньої діяльності, якісною характеристикою інформаційного аспекту науково-освітнього процесу.

Аналіз наукової літератури засвідчує різноаспектні підходи до трактування поняття «інформаційно-комунікативна компетентність». Відтак, Л. Дідух (2013) характеризує інформаційно-комунікативну компетентність особистості адаптивністю, вільним володінням вербальними і невербальними засобами спілкування, відношенням до пізнавальної діяльності, природного і соціального світу, до самого себе (с.153). О. Соснін (2012) визначає інформаційно-комунікативну компетентність як можливість людини з одного боку орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого – нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій (с.23).

На нашу думку, поняття інформаційної компетентності необхідно пов'язувати з поняттям мовленнєвої культури, під якою слід розглядати дотримання сукупності норм, правил і стереотипів комунікації. Інформаційно-комунікативну

компетентність визначаємо як здатність особистості спілкуватися українською мовою в різних мовленнєвих ситуаціях, в Інтернет-мережі зокрема.

Зазначимо, що Законом України «Про освіту» (2017) визначено компетентності, серед яких:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами (Розділ 2, ст.12).

Дослідження проблеми проводилося на базі Мукачівського кооперативного торговельно-економічного коледжу серед студентів першого курсу галузей знань Управління та адміністрування й Сфера обслуговування. Актуальність полягала в тому, що до закладу освіти вступають абітурієнти Закарпатського регіону, для якого властиве явище багатомовності. Увага зосереджувалась на з'ясуванні стану культури спілкування студентів (за їх згодою) в соціальних мережах, серед них: Facebook, Instagram, Telegram, Viber та інші. Аналізувався зміст висвітленої інформації, культура спілкування та професійна спрямованість. Окрім того, з метою щоденного перепису та поширення необхідної інформації студентам, за їх бажанням, було запропоновано створити групи за:

- спеціальностями;
- уподобаннями;
- навчальними дисциплінами (спільно з викладачами).

У дослідженні взяло участь 150 студентів галузей знань Управління та адміністрування і Сфера обслуговування Мукачівського кооперативного торговельно-економічного коледжу. Респонденти були зареєстровані у зазначених соціальних мережах, мали персональні сторінки та входили до обраних груп.

Отримані результати засвідчили наступне:

1. Більшість зареєстрованих – дівчата (73%).
2. Інформація носить особистісний характер – фото, афоризми та «крилаті фрази» (87%).

3. Інтереси щодо відвідуваних місць – відпочинок (94%).

4. Використовують сервіс для реклами – роблять репости, пропонують послуги, займаються продажами (12%).

5. Коментарі носять стислий характер (96%).

6. Голосові повідомлення застосовуються нарівні з письмовими повідомленнями (68%).

7. Молодіжний комп'ютерний сленг переважає нормативну лексику (93%).

8. Помилки, що стосуються граматичних та лексико-стилістичних норм носять системний характер (78%). Серед них:

- уживання сленгу;
- наявність діалектизмів, варваризмів;
- використання ненормативних скорочень слів, іншомовної лексики;
- ненормативні кальки.

9. Поширена знакова система, яка використовується в текстових повідомленнях (смайлики) (89%).

10. Недотримання норм мовленнєвого етикету – відсутність слів ввічливості, вживання звертань у Називному відмінку, а не в Кличному тощо (64%).

Виходячи з цього, нами визначалися шляхи формування інформаційно-комунікативної компетентності у студентів. Перевагу надали навчально-тренувальним вправам на заняттях з дисциплін «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Інформатика та комп'ютерна техніка». Серед них: редагування тексту, складання есе, побудова діалогів, презентація проекту тощо.

За словами В.Зінченко (2015), виконання навчально-тренувальних вправ і завдань комунікативного спрямування значною мірою сприяє підвищенню культури мовлення (с.9).

Нами впроваджувалися тренінгові навчальні завдання для студентів на різну тематику, як-от: відпочинок на природі, зимові та літні канікули, день народження

друзів, відвідування кінотеатру тощо. Зміст таких тренінгових завдань супроводжувався аудіоматеріалами з прослуховуванням ключових слів, діалогів, що професійно озвучені носіями мови. Як показує досвід роботи в коледжі, доречно застосовувати ігрові технології. Наприклад, студентам пропонувалося відтворити словесно анімовану комп'ютерну графіку (загальноновживані символи), скласти зв'язну розповідь, надіслати її однокурснику через соціальну мережу, виправити помилки один в одного.

Для заохочення викладач може проводити такі завдання у формі розробленого квесту. Студенти виконують одне завдання і переходять на інший рівень, отримуючи бонуси, переможцем стає той, хто пройшов усі рівні складності й припустився якнайменше помилок. До завдань квесту можна віднести репродуктивні вправи на письмове відтворення почутих зразків слів, подій, що відбулися у групі; конструктивні вправи на перефразування почутої інформації, доповнення речення про певну навчальну ситуацію власними думками, підстановчі вправи, що потребують заміни окремих слів, словосполучень у запропонованій викладачем фразі; укладання словника професійних термінів; прийом зіставлення діалектного мовлення й літературної норми. Поступово завдання ускладнюються спілкуванням через відеочат або аудіопідключенням до розмови з викладачем, другом.

Написання листів, привітань, оголошень, міркувань на певну тематику вимагає у студентів текстотворчих умінь, тому, на нашу думку, текстоцентричний підхід до оволодіння рідною мовою за різними рівнями є необхідним. За словами Л.Мамчур (2012), «На текстовій основі формується комунікативна компетентність, у процесі якої мовленнєвознавча теорія засвоюється учнями не у вигляді окремих понять, правил, а цілісно в практично-діяльнісній формі, у вигляді вмінь, навчальних дій із цими поняттями і правилами, з можливістю створювати власне висловлювання. У процесі розвитку комунікативної компетентності учнів текстоцентричний підхід реалізується на основі дібраних навчальних текстів, що використовуються як дидактичний матеріал мовної і мовленнєвої змістових ліній, а також за допомогою

системи спеціально орієнтованих завдань, що передбачають оцінювання текстів, побудову на їх основі власних висловлювань різних стилів і типів мовлення»(с.19).

Ураховуючи структуру комунікативної компетентності, пропонуємо добирати лінгвістичні або мовні тексти, що дають повне уявлення про основні функціональні стилі сучасної української мови, кожен з яких повинен характеризуватись певними стильовими ознаками.

Проте значна увага зверталася на складання діалогів, так як в соцмережах переважає діалогічна форма спілкування. З цією метою нами проводився експрес-тренінг за такою тематикою: «Привітайтеся із другом (батьками, знайомими)»; «Зверніться з проханням (запитанням)» тощо.

Нами були розроблені методичні рекомендації до користування студентами Інтернет-мережею, окремі з них:

- здійснювати спілкування лише з добре знайомими людьми, або з тими, кому довіряєте;
- не виносити деталі свого особистого життя на широкий загал;
- не оприлюднювати компрометуючу інформацію;
- висвітлювати інформацію про шляхи свого особистісного зростання, хобі;
- брати активну участь у житті свого навчального закладу (місця роботи, міста), висвітлюючи про всі події в Інтернет-виданнях чи позитивно їх коментуючи;
- дотримуватись етики та культури спілкування.

Така комплексна різностороння робота дала можливість студентам сформулювати висновки про те, що комунікативна культура в інформаційному середовищі не є виокремленим індивідуальним процесом. Їх спілкування в соціальних мережах може бути використане іншими з негативними наслідками.

Дотримання окремих правил комп'ютерного спілкування дозволить успішно побудувати майбутню кар'єру.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, нами з'ясовано шляхи формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів в

умовах коледжу економічного спрямування. Серед них: навчально-тренувальні вправи на заняттях з дисциплін «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», тренінгові завдання, експрес-тренінги. Запропоновано методичні рекомендації до користування студентами Інтернет-мережею. Така системна робота сприяє професійному становленню майбутніх фахівців.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці системи тренінгових завдань для формування культури усного мовлення студентів у процесі спілкування за допомогою Інтернет-мережі (онлайн-вебінари, голосові чати, онлайн-конференції).

Література

- Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 326 с.
- Дідух Л. І. Інформаційно-комунікативна компетентність викладача. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. 2013. № 32-33 (36-37). С.150-155.
- Закон України «Про освіту». Прийнято Верховною Радою України 05.09.2017: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата опублікування: 28.09.2017)
- Закон України «Про вищу освіту». Прийнятий Верховною Радою України 01.07.2014: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Мамчур Л.І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: автореф.дис.... д. пед.наук: спец. 13.00.02. «Теорія та методика навчання (українська мова)». Херсон, 2012. 44 с.
- Соснін О. Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства. Віче. 2012. № 20. С. 22-26.
- Зінченко В.М.Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії:автореф.дис. канд. пед. наук: спец.:13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». К, 2015. 20 с.

References

- Balovskyak N.V. (2006) Formuvannya informacijnoyi kompetentnosti majbutn`ogo ekonomista v procesi profesijnoyi pidgotovky` [Formation of informational competence of the future economist in the process of professional training]: Diss.Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.04. K., 326(ukr).
- Didux L.I. (2013) Informacijno-komunikaty`vna kompetentnist` vy`kladacha. Problemy` ta perspekty`vy` formuvannya nacional`noyi gumanitarno-texnichnoyi elity` [Information and communicative competence of the lecturer. Problems and prospects of formation of the national humanitarian and technical elite]. — # 32-33 (36-37). — S.150-155 (ukr).
- Law of Ukraine "On Education". Adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine on September 5, 2017: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (date of publication: 09/28/2017)
- Law of Ukraine "On Higher Education". Adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine on July 1, 2014: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Mamchur L.I. (2012) Perspekty`vnist` i nastupnist` u formuvanni komunikaty`vnoyi kompetentnosti uchniv osnovnoyi shkoly` [Perspectives and continuity in formation of communicative competence of main school pupils]: Extended abstract of candidate's: specz. 13.00.02. «Teoriya ta metody`ka navchannya (ukrayins`ka mova)» ["Theory and methods of teaching (Ukrainian language)"]. Xerson, 44(ukr).
- Sosnin O. (2012) Informacijno-komunikaty`vna kompetentnist` gromadyany`na v procesax formuvannya gromadyans`kogo suspil`stva / O. Sosnin [Information and communicative competence of a citizen in the processes of formation of the civil society / O. Sosnin] // Viche. -. - # 20. S. 22-26(ukr).
- Zinchenko V.M. (2015) Metody`ka formuvannya movno-movlennyevy`x kompetentnostej na zasadax sy`stemnogo pidxodu uchniv starshy`x klasiv gimnaziyi [Methodology of formation of the language and speech competences based on the system approach of high school pupils: author's abstract]: Extended abstract of candidate's: specz.13.00.02 «Teoriya ta metody`ka navchannya (ukrayins`ka mova)». K., 20(ukr).

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ КОЛЛЕДЖА

Хома Татьяна, кандидат педагогических наук, преподаватель высшей категории, преподаватель цикловой комиссии общеобразовательных дисциплин, Мукачевский кооперативный торгово-экономический колледж, ул. Я.Мудрого, 40, г.Мукачево 89600, Украина
tetanahoma@gmail.com

Малеш Марина, преподаватель-методист, преподаватель высшей категории, преподаватель цикловой комиссии профессиональных дисциплин, Мукачевский кооперативный торгово-экономический колледж, ул. Я.Мудрого, 40, г.Мукачево 89600, Украина
mktek2016@gmail.com

В статье анализируется содержание понятий «компетентность», «информационная компетентность», «коммуникативная компетентность», выделено трактование понятия «информационно-коммуникационная компетентность». Акцентируется внимание на проблеме формирования у студентов информационно-коммуникативной компетентности как составляющей ключевых компетентностей личности. Проанализированы исследования ученых о проблеме. Охарактеризована работа студентов в социальных сетях, выявлен ряд ошибок в процессе их Интернет-общения. Предложена система заданий, способствующих формированию информационно-коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: компетентность; информационно-коммуникативная компетентность; коммуникативные задания; культура общения.

FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCY OF STUDENTS IN COLLEGE CONDITIONS

Khoma Tatyana, Candidate of Pedagogical Sciences., teacher of the highest category, lecturer of the cyclic commission of general education disciplines, Mukachevo cooperative trade and economic college, Y. Mudroho street, 40, Mukachevo 89600, Ukraine
tetanahoma@gmail.com

Malesh Marina, teacher-methodologist, teacher of the highest category, lecturer of the cyclic commission of professional disciplines, Mukachevo Cooperative Trade and Economic College, Y. Mudroho street, 40, Mukachevo 89600, Ukraine
mktek2016@gmail.com

The article analyzes the content of "competence", "information competence", "communicative competence", the interpretation of the concept is singled out "information and communication competence". The attention is highlighted on the problem of forming

information and communication skills among students as a key component competences of personality.

The purpose of the article is to find out ways of formation of information and communicative competence of students in conditions of college with economic direction.

The methods of scientific research were: contextual analysis, student survey, pedagogical observation.

The specified problem was analyzed by researches of scientists. The emphasis was paid to the formation of students' competencies which are defined by the Law of Ukraine "On Education", among them are: fluent knowledge of the state language; ability to communicate with your native (in case of difference from the state) and foreign languages.

In the process of analyse the problem was described the culture of communication by college students in social networks, among which are: Facebook, Instagram, Telegram, Viber and others. The content of the highlighted information was analyzed, its relevance, literacy and professional orientation. Also was characterized the students' work in social networks and in the process of their Internet communication had been detected a number of mistakes. There was described the introduction of training learning tasks for students on different themes, which they often describe in social networks. The attention was focused on the drafting of dialogues, as dialogues predominates in Internet communication. It was indicated that in the process of studying the Ukrainian language of professional orientation the attention should be paid to the features of dialogical communication with the usage of norms of speech etiquette and it was highlighted the introduction of express trainings. There was offered the system of tasks which will assist formation of information and communicative competence. The separate methodical guidelines have been elaborated and highlighted for the usage of the Internet by students.

Key words: *competence; information and communicative competence; communication tasks; culture of communication.*

Стаття надійшла до редакції 02.07.2018

Прийнято до друку 30.08.2018